

Jasná budúcnosť z knihy Daniel

Vojna svetov

Vojna svetov

Daniel 11. kapitola

Michaelovo zjavenie Daniela povzbudilo. Rozuzlenie vojny mu bolo ukázané v nádejnom svetle. Teraz sa anjel Gabriel sústreďí na samotný konflikt. Kládí sa naň mimoriadny dôraz a dej je prepletený množstvom bojov. Všetko použitie sily opísané v tejto knihe smerovalo k tomuto vyvrcholeniu. Kniha sa začala rinčaním zbraní, ktoré postavilo proti sebe Jeruzalem a Babylon (1,2). Tu i tam vypukli zrážky medzi babylonským kráľom a Židmi. Tieto zrážky boli naznačené aj v protiklade medzi svetom duchovným, ktorý predstavujú ľudské črty, a svetom pozemským, predstaveným symbolikou zvierat. V 9. kap. konflikt nadobúda univerzálny rozmer, keď sa spomína Mesiáš mesiášov a oznamuje sa jeho násilná smrť. Desiata kapitola napokon hovorí priamo o „*veľkých útrapách*“ (v. 1). Danielov boj modlitbou a pôstom počas troch týždňov sa dáva do súvislosti s bojom nadprirodzených bytostí v tom istom čase, čo má naznačiť kozmický a duchovný ráz veľkého konfliktu, ktorý má prísť. V 11. kap. nevstupujeme hneď do búrlivých zvrátov konfliktu. Prvé slová, ktoré priamo nadväzujú na posledné slová 10. kap., nás zastavujú na chvíľu pri jednej vsuvke. Odvoláva nás na dobu Dária Médskeho, na rovnaký rok, v ktorom Daniel dostal videnie o sedemdesiatich týždňoch (9,1). Očakávanie spojené so spomienkou na minulé proroctvo je teda predzvesťou ťažkých čias, ktoré majú nastať.

I. Médske vojny

Anjel Gabriel sa vracia na začiatok dejín. Ide späť až k „*prvému roku Méda Daria*“ (v. 1). Vtedy dostal Daniel zjavenie o východiskovom bode prorockej línie (9. kap.). Akoby náhodou, prvý kráľ, pri ktorom sa proroctvo po veľavravnej odmlke zastavuje, je práve Peržan Artaxerxes, ten istý, ktorý označil svojím dekrétom aj začiatok sedemdesiatich týždňov a 2300 večerov a rán: „*Teraz ti však oznámim pravdu. Hľa, ešte traja králi povstanú v Perzii, ale štvrtý získa väčšie bohatstvo ako všetci. Pri svojej sile popudí svojím bohatstvom všetko proti gréckemu kráľovstvu.*“ (Dan 11,2).

Ak berieme do úvahy, že títo štyria králi majú perzský pôvod, a že sa nachádzame v čase vlády Cýra (ktorého regentom bol Dárius),

môžeme z toho vyvodit', že spomínaní „traja králi“ sú v poradí Kambyses (529–521), Dárius (521–485), Xerxes (485–465), a štvrtý kráľ nie je nik iný ako Artaxerxes (465–424). Tento výklad nielen súhlasí so židovskou tradíciou, ale potvrdzujú ho aj dejiny. Podľa proroctvom vykresleného portrétu vynikol Artaxerxes ako mimoriadne bohatý panovník.

Na ktorého kráľa po Artaxerxovi naráža anjel Gabriel, nie je ťažké uhádnuť. Reč anjela vo veršoch 3 a 4 je rovnaká ako u Daniela 8,8. „*A kozol sa stal náramne veľkým. A keď zmocnel, zlomený bol jeho veľký roh, a na jeho miesto vystúpili značné štyri iné rohy vo štyri vetry nebies*“ (Dan 8,8).

„*Povstane hrdinský kráľ. Panovať bude s veľkou mocou a konať, čo sa mu zachce. No tak rýchlo, ako povstane, bude jeho kráľovstvo rozbité a rozdelené na štyri svetové strany, ale nie jeho potomstvu ani s mocou, ktorou vládol. Jeho kráľovstvo bude spustošené a dostane sa iným.*“ Dan 11,3.4. Ide teda o Alexandra Veľkého, ktorého ríša bola po jeho smrti rozdelená medzi jeho štyroch generálov, „*vo štyri nebeské vetry / na štyri svetové strany*“ (v. 4). Je to obdobie Grécka a jeho helénskych diadochov (nástupcov), definované ako „kráľovstvo“. Podobne je označené aj perzské kráľovstvo (10,13). Veta, ktorá nasleduje, je ešte záhadnejšia a prekladá sa takto: „*...ale nie medzi jeho potomstvo, ani to už nebude panstvo, aké bolo jeho panstvo, nad ktorým panoval, lebo jeho kráľovstvo bude vykorenené a dostane sa iným, mimo nich*“ Dan 11,4b. Inak povedané, nastáva nová etapa, pretože „kráľovstvo sa dostane iným, mimo nich“. Tvar „mimo nich“, teda množné číslo, naznačuje, že sa to vzťahuje na štyri kráľovstvá, ktoré sme práve spomínali. Kráľovstvo teda prechádza pod moc, ktorá prichádza po štyroch rozdeleniach v helénskej dobe. Táto nová moc nie je nikto iný ako Rím. Slovné spojenie „*iní mimo nich*“ sa teda môže vzťahovať len na kráľovstvo, ktoré prichádza *po* „nich“, teda na Rím.

Konflikt medzi Severom a Juhom

Dej, ktorý nasleduje, je časovo zaradený do obdobia po Babylonskej ríši. Obdobie konfliktu, ktorý opisuje Daniel 11, je teda totožné s obdobím malého rohu u Daniela 7 a 8 a s obdobím prstov na nohách u Daniela 2. Časť týkajúca sa malého rohu vo 8. kap. nastupuje v

tomto celku na rovnakom mieste ako časť týkajúca sa konfliktu medzi Severom a Juhom v 11. kap.

8. kapitola

Perzia

Grécko

Rím

Malý roh

čas konca

11. kapitola

Perzia

Grécko

Rím

konflikt Sever – Juh

čas konca

Treba povedať, že moc Severu, tak ako je opísaná v 11. kapitole, má určité spoločné znaky s mocou reprezentovanou Malým rohom. Tieto podobnosti sa často prejavujú aj v jazyku, ktorý ich vyjadruje:

1. Kráľ Severu má agresívne a uzurpátorské správanie voči Bohu (11,36.37); vo 8. kap. sa malý roh pozdvihuje až k nebeskému vojsku, až ku Kniežat'u vojska (v. 10.11), proti „*Kniežat'u kniežat'*“ (v. 25).
2. Používa lož a podvod 11,23.27; 8,23.
3. Vzrastie a zmocnie 11,23; 8,9.
4. Bude robiť čo nerobili jeho otcovia 11,24; 7,23.
5. Kráľ Severu poškvŕňuje svätyňu a ustavičnú obeť (11,31); v 8. kap. malý roh zvrhne svätyňu a odstráni ustavičnú obeť (v. 11).
6. Kráľ Severu prenikne do „*Krásnej zeme*“, čo je symbolické označenie Palestíny (v. 16.41.45) a postaví sa proti svätej zmluve (v. 28.30); rovnako aj Malý roh vyrastie smerom ku „*Krásnej zemi*“ (8, 9) a postaví sa proti „*ľudu svätých*“ (8,24).
7. Vymeraný čas ich pôsobenia čas, časy a pol času 12,7; 7,25.
8. Kráľ Severu a Malý roh majú rovnaký osud. Kráľ Severu „*Dokoná však, a nikto mu nepomôže.*“ (11,45); malý roh „*ale nakoniec bude rozdrvený bez ľudského zásahu.*“ (8,25; porovnaj 2,44).

Moc Severu a Malý roh majú rovnaké črty, rovnaké správanie, pochádzajú z rovnakej svetovej strany a stíha ich rovnaký tragický koniec. Pokrývajú aj rovnaké časové obdobie, od pádu

Rímskej ríše až do času konca. Môžeme z toho vyvodiť, že moc Severu a Malý roh predstavujú tú istú moc, teda cirkev so svojim nárokovaním si božskosti a so svojimi politickými ambíciami.

Dejiny konfliktu medzi Severom a Juhom, ktoré prináša 11. kap. sú rovnaké, ako dejiny Malého rohu z 8. kap.

Boje Severu a Juhu

Od 5. verša 11. kap. už nemáme pomenovanie krajiny, z ktorej vládcovia, o ktorých sa píše, pochádzali. Sú pomenovaní ako králi severu resp. juhu. V tejto časti sa pokúsime o rozpoznanie určitých postáv v dejinách i keď, ako si neskôr ukážeme, hlavný zámer nie je poznať jednotlivé postavy, ale chápanie dejín v ich komplexnosti a výsledok kozmického konfliktu s jeho priebehom a dosahom na obyvateľov Zeme.

^{5.} Potom zmocnie kráľ juhu, ale jedno z jeho kniežat bude silnejšie ako on a bude panovať. Moc jeho vlády bude veľká.

- Po smrti Alexandra, na egyptský trón zasadol Ptolemaios I. Soter ako kráľ juhu. Seleukos I. Nikator prevzal moc v Sýrii a vytvoril silnejšie kráľovstvo ako Egypt.

^{6.} Po niekoľkých rokoch sa spoja a dcéra južného kráľa príde k severnému kráľovi, aby vytvorila rovnováhu. Ale neudrží svoj vplyv a jej potomstvo nebude mať trvácnosť. Ona, jej sprievodcovia, jej dieťa aj ten, ktorý ju dočasne posilňoval, budú vydaní.

- Berenika II., dcéra Ptolemaia II. Philadelphu sa vydala za Antiocha II. Thea. Dva roky po svadbe zomrel otec Bereniky. Antiochus znovu prijal Laodiku a žil s ňou v Malej Ázii. Laodika najskôr otráвила Antiocha a potom nechala zavraždiť Bereniku i jej syna.

^{7.} Potom z jej koreňov (Ptolemaios III. Eurgetes) povstane výhonok, ten vytiahne proti vojsku kráľa severu (Seleucus II. Kallinikos, syn Laodiky), vnikne do jeho pevností a ukáže proti nim svoju moc. ^{8.} Aj ich bohov s ich liatymi modlami i strieborným a zlatým skvostným náčiním odvečie do zajatia v Egypte. Niekoľko rokov nechá severného kráľa na pokoji. ^{9.} Ten potom vnikne (Seleukos II., syn Laodiky) do krajiny južného kráľa; ale vráti sa do svojej zeme.

- Ptolemaios III. Eurgetes (kráľ juhu), vnikol do krajiny kráľa severu (Seleukos II. Kallinikos, syn Laodiky), sever bol porazený a stratil veľkú časť Malej Ázie. Seleukos II. (syn Laodiky) vnikol do Egypta s myšlienkou odplaty a pomsty, bol porazený.

^{10.} Jeho syn (Seleukos III. Keraunos) však vystrojí a zhromaždí veľké množstvo bojovníkov, ktoré príde, všetko zaplaví a všade prenikne.

Znova vystrojí a dôjde až po jeho pevnosť.¹¹ Kráľ juhu sa rozhorčí, vytiahne a bude bojovať proti nemu, kráľovi severu (Antiochus III. Veľký). Ten postaví veľké množstvo, ale jeho vojsko bude vydané do rúk (Rafia r. 217) toho druhého (Ptolemaios IV. Philopator).¹² Keď bude dav odvečený, jeho srdce spyšnie, porazí desaťtisíce, ale nevydrží so silami.

- ... jeho syn (Seleukos III. Keraunos), ... kráľovi severu (Antiochus III. Veľký).

Ptolemaios IV. porazil o veľa početnejšiu armádu Antiocha III. v boji pri Rafie r. 217.

¹³. *Severný kráľ (Antiochus III.) znova postaví veľké vojsko, väčšie ako prv, a po niekoľkých rokoch pritiahne s veľkým vojskom a s veľkým bohatstvom.*

¹⁴. *V tom čase povstanú mnohí proti južnému kráľovi (Ptolemaios V. Epiphanes) a násilníci z jeho vlastného národa sa pozdvihnú, aby sa splnilo videnie; ale padnú.*

- V tom čase sa mnoho Egyptanov búrilo proti jeho vláde a začali nepokoje a vzbury.

Seleukovskí králi - Sýria

Seleukos I. Níkátor (306– 281)
Antiochus I. Sótér (281 – 261)
Antiochus II. Theós (261 – 246)
Seleukos II. Kallinikos (246 – 225)
Seleukos III. Sótér Keraunos (225 – 223)
Antiochus III. Veľký (223 – 187)
Seleukos IV. Filopatór (187 – 175)
Antiochus IV. Epifanés (175 – 164)
Antiochus V. Eupatór (164 – 162)
Démétrios I. Sótér (162 – 150)
Alexander I. Balás (150 – 145)
Démétrios II. Níkátor (145 – 139/138)

Ptolemaiiovskí králi - Egypt

Ptolemaios I. Sótér (323/306 – 282)
Ptolemaios II. Filadelfos (285/284 – 246)

Ptolemaios III. Euergetés (246 – 222/221)
Ptolemaios IV. Filopatór (222/221 – 204)
Ptolemaios V. Epifanés (204 – 180)

Ptolemaios VI. Filométor (180 – 145)

Ptolemaios VII. Neos Filopatór (145)
Ptolemaios VIII. Euergetés II. (145 – 116)

²¹. *Na jeho miesto nastúpi opovrhnutý človek, ktorému udelí kráľovskú hodnosť; nebadane príde a zákerne sa zmocní kráľovstva.*

²². *Vojská budú pred ním úplne zmetené a rozbité; podobne aj knieža zmluvy (Ježiš Kristus).*

Duchovný význam

Duchovnú povahu konfliktu vidieť tak v literárnej štruktúre textu, ktorý o ňom hovorí, ako aj v symbolike obsiahnutej v zmienke o Severe a Juhu.

Literárna štruktúra.

Od piateho verša sa dej odvíja v šiestich častiach podľa paralelizmu, ktorý jasne poukazuje na symetrický vzťah medzi troma prvými (v. 5–12; A–B–C) a troma ďalšími (v. 13–39; A1–B1–C1) časťami. Tieto dve časti A–B–C a A1–B1–C1 akoby sa vzájomne odrážali od tém, slov a spoločných výrazov. Navyše, útoky Severu a Juhu opisujú striedavý pohyb (A Juh, B Sever, C Juh, A1 Sever, B1 Juh, C1 Sever). Keď sa A spája s Juhom, A1 sa spája so Severom, keď sa B spája so Severom, B1 sa spája s Juhom, a keď sa C spája s Juhom, C1 sa spája so Severom.

A. Juh (v. 5–8)

- bude veľkým panstvom (v. 5)
- spojenectvo z iniciatívy Juhu medzi Juhom a Severom (v. 6)
- neúspešné spojenectvo (v. 6)
- daná dcéra (*bat*) (v. 6)
- povstane následník z Juhu na jeho *miesto*
- a vstúpi do pevností (v.7)

B. Sever (v. 9.10)

- s veľkým vojskom (v. 10)
- rozhorčí sa proti Juhu (v. 11)
- zaplaví zem ako povodeň (v. 10)

C. Juh (v. 11.12)

- jeho srdce sa povýši (v. 12)
- porazí desaťtisíce (v. 12)

A1. Sever (v. 13–25a)

- s veľkým vojskom (v.13)
- spojenectvo z iniciatívy Severu medzi Severom a Juhom (v. 17.22.23)
- neúspešné spojenectvo (v. 17)
- daná dcéra (v. 17)
- povstane následník zo Severu na jeho *mieste* a usadí sa v pevnostiach (v. 18–25a)

B1. Juh – (v. 25b–27)

- s veľkým vojskom (v. 25.26)
- rozhorčí sa proti Severu (v. 25)
- navráti sa do svojej zeme (v. 28)

C1. Sever (v. 28–39)

- jeho srdce bude proti (v. 28)
- pripoja sa k nim mnohí

Pokračovanie 11. kapitoly sa týka „času konca. Verše 40–45 sú mimo dejovej línie kapitoly a tvoria záver. Aj tu sa zdá, že sa konflikt riadi zásadou spravodlivosti:

1. Juh napáda Sever (v. 40a)
2. Sever napáda Juh (v. 40b) čiastočné víťazstvo proti „Krásnej zemi“ (v. 41)
3. Sever napáda Juh (v. 42.43a)
4. Juh sa spája so Severom (v. 43b) útok proti „Svätej hore“ zhora: nadprirodzený koniec kráľa Severu, ktorému „nikto nepomôže“ (v. 44.45); víťazstvo.

Táto literárna pravidelnosť a súmernosť nás upozorňuje na prísny dejinný výklad textu. Je tu použitá zvláštna stylistická technika, ktorá otvára pohľad zahŕňajúci viac, než len túto jednoduchú udalosť. Tá sama osebe nie je tak dôležitá, ako princíp dramatického konfliktu, ktorý ju nesie. Literárna štruktúra textu teda vyzýva k duchovnému výkladu.

Sever a Juh

Od piateho verša už kráľovstvá nie sú presne pomenované, ako to bolo až doteraz (Perzia a Grécko). Autor sa odteraz o Severe a Juhu zmieňuje všeobecne a nepriamo. Táto zmena spôsobu vyjadrovania svedčí o prechode na duchovnú rovinu.

Už samotné spojenie „Sever – Juh“ je stylistický výraz používaný v Biblii symbolicky a vyjadruje úplnosť pozemského priestoru. „*Tvoje sú nebesá, tvoja je zem, založil si svet a všetko, čo je na ňom. Ty si stvoril sever i juh, Tábor a Chermón plesajú v tvojom mene*“ (Ž 89,12.13). „*Takto vraví Hospodin Pán: Ajhľa, roznetim v tebe oheň, ten strávi v tebe každý zelený strom i každý suchý strom, takže jeho plameň nebude možno uhasiť a ním opália všetky tváre od juhu až po sever.*“ (Ez 21,3.4; por. v. 9).

Sever

V biblickej tradícii má zmienka o Severe, ako aj o Juhu, presný duchovný význam. Sever predstavuje moc zla, ktorá má v úmysle zaujať Božie miesto. Aj proroci vidia, že zlo a hrozba povstávajú zo severu: „*Kvíľ, brána, volaj o pomoc, mesto! Zúfaj si, celé Filištínsko, lebo od severu prichádza dym; z jeho radov nik sa neoddeľuje.*“ (Iz

14,31). „Nato mi riekol Hospodin: Od severu sa rozpúta pohroma na všetkých obyvateľov krajiny.“ (Jer 1,14).

Tento spôsob vyjadrovania sa zdôvodňuje tým, že obyvatelia Izraela považovali babylonské vojská za moc, ktorá povstane zo severu. Babylon, uzurpátorská moc voči Bohu, bola veľmi skoro spájaná so symbolickým Severom. „Hovorí Hospodin Zástupov, Boh Izraelov: *Hospodin mocností, Pán Izraela, hovorí: Ajhľa, ja potrestám Ámóna v Tébach, faraóna i Egypt aj jeho bohov, jeho kráľov, faraóna i všetkých, ktorí mu dôverujú. Vydám ich do rúk tých, čo im siahajú na život, do rúk babylonského kráľa Nebúkadnecara a jeho sluhov.*“ (Jer 46,25.26).

Táto symbolika našla na starovekom Strednom východe úrodnú pôdu, keďže podľa kanánskej mytológie na severe prebýval boh Bál. To vysvetľuje, aký hlboký duchovný význam mala v židovskom myslení zmienka o uchvátení božských pôct Severom, ktorý predstavuje babylonské kráľovstvo alebo boha Bála. Prorok Izaiáš sústredil všetky tieto myšlienky vo svojom speve o babylonskom kráľovi. „*A veď ty si povedal vo svojom srdci: Vystúpim hore do neba, vyvýšim svoj trón nad hviezdy silného Boha a posadím sa na vrchu slávnostného zhromaždenia Božieho, v najvzdialenejších krajoch severu, vystúpim na výšiny oblakov a budem podobný Najvyššiemu!*“ (Iz 14,13.14). Rovnaký princíp sa objavuje aj v knihe Zjavenie, kde sa zhubná a uchvatiteľská moc voči Bohu, ktorá zodpovedá Danielovmu Malému rohu, nazýva „*Babylon*“ (Zj 14,8; 16,19; 17,5; 18,2.10.21).

Juh

Na druhej strane Juh symbolizuje v biblickej tradícii ľudskú moc bez Boha. Zmienka o Juhu sa spája s Egyptom (Dan 11,43), a zvlášť s faraónom a jeho pyšným popieraním Boha. „*Kto je Hospodin, aby som poslúchol jeho hlas a prepustil Izraela? Nepoznám Hospodina ani neprepustím Izraela.*“ (2 Moj 5,2)

Odvtedy proroci vysvetľujú každý pokus o spojenectvo s Egyptom ako výraz dôvery v ľudskú silu, a teda popretie Boha. „*Beda tým, ktorí idú dolu do Egypta o pomoc a spoliehajú sa na kone a nadejú sa na vozy, pretože ich je mnoho, a na jazdcov, pretože sú veľmi mocní, a nehľadia na Svätého Izraelovho a nehľadajú Hospodina...*

*A Egyptania sú ľudia a nie silný Boh, ich kone sú telo a nie duch.“
(Iz 31,1–3)*

Tak ako predstava Severu obsahuje narážku na „náboženské“ hnutie, ktoré sa vyvyšuje až k Bohu, tak aj predstava Juhu obsahuje narážku na ľudské hnutie, ktoré popiera Boha a spolieha sa len na seba. Zmienka o Severe a Juhu úplne zapadala do určitého obdobia izraelských dejín. Izrael striedavo pod babylonským a egyptským vplyvom dospel až k tomu, že svoj osud si vedel predstaviť a pochopiť len v súvislosti s týmito dvoma mocnosťami. Nie je teda zvláštne, že Danielovo proroctvo používa na oznámenie osudu Božieho ľudu v duchovnom zmysle túto poznámku o Severe a Juhu. Aj to, že tento oddiel sa týka Malého rohu, už predstavuje náznak, podľa ktorého ho máme vykladať v duchovnom zmysle. V knihe Daniel sa o tejto moci hovorí stále duchovnou rečou. V 2. kap. ju predstavuje hlina ako symbol ľudskosti a v 7. a 8. kap. ju predstavuje Malý roh s ľudskou tvárou. Vidíme, že ľudské črty obsiahnuté v Danielovej symbolike poukazujú na duchovný význam.

Historický význam

Historický výklad tohto oddielu nie je jednoduchý. V tomto štádiu nášho bádania môžeme z veršov 5–39 vyvodit' hneď tri veľké témy. Téma konfliktu medzi Severom a Juhom. Sever predstavuje cirkevnú moc, ktorá sa povyšuje natoľko, že chce predstavovať Boha na zemi, a to znamená uzurpáciu, zneužitie postavenia a klamstvá. Juh je symbolom filozofických a politických hnutí, ktoré chcú poprieť existenciu Boha a striktne sa odvolávajú na politiku a ľudský rozum. Tieto zrážky medzi oboma hnutiami sú trvalé. Skrátka, ide najprv o neoplatónsky útok a prenasledovanie pohanskými panovníkmi (Nero, Dioklecian, Julián, atď.); ďalej o humanistické prúdy vychádzajúce z renesancie; neskôr je to Francúzska revolúcia, ktorá priniesla, a až do dnešných dní prináša nové laické a materialistické ideológie a vlády. Téma zmluvy medzi Severom a Juhom vo veršoch 6.17.22 a 23.

Ide o zblížovanie a kompromisy medzi cirkvou a Konštantínovým štátom, cez stredoveké spojenectvá na rôznych úrovniach až po obojstranne výhodné zákony, ovládnuté územia, výkon moci, ba aj filozofické myšlienky.

Témou konfliktu medzi Severom a Božím ľudom vo veršoch 16.28.30.31.35. sú perzekúcie a zločiny intolerancie, ktoré poznačili

dejiny cirkvi od 4. storočia až po Francúzsku revolúciu. Tieto témy sú prípravou na posledné udalosti. Kolízia medzi Severom a Juhom, zmluva medzi Severom a Juhom a útok Severu proti Božiemu ľudu, sú zatiaľ popísané len ako predbežná etapa, ktorá ešte neskončila. Aby sme videli celkové rozvinutie a ukončenie deja, musíme počkať na poslednú fázu (v. 40–45). Príbeh bol teda napísaný z pohľadu konca dejín. Prízvukovanie týchto troch tém ako základných línií času konca prezrádza zámer pripraviť čitateľa na záver dejín. Autor zvyrazňuje všetko, čo sa mu zdá dôležité vzhľadom na posledný čas, a čo obsahuje eschatologický výhľad. Túto perspektívu však môžeme pochopiť len vtedy, ak sa dostaneme k poslednej etape. Iba tak sa tento veľký konflikt rozuzlí, a my odhalíme jeho zmysel. Je potrebné, aby sa na chvíľu naša pozornosť sústredila na tri témy. Podľa tohto proroctva sú dve obdobia konečného konfliktu skĺbené a každé vyúsťuje do útoku proti Božiemu ľudu.

1. Začíname útokom Juhu proti Severu, ktorého krátke a skromné vyrozprávanie je protikladom ťažkej a hrmotnej odvety Severu útočiaceho na svojho nepriateľa „*ako víchrice s vozmi a s jazdcami a s mnohými loďami, a príde do zeme, zaplaví a prejde.*“ (v. 40) Toto zdôraznenie moci kráľa Severu naznačuje jeho posledné víťazstvo. Prichádza aj do „*Krásnej zeme*“, ale proroctvo poznamenáva, že víťazstvo nebude úplné. Text vyjadruje neúplnosť úspechu slovami, že „*mnohé zeme*“ sa poddajú (nie všetky), a že iní uniknú jeho rukám (v. 41). Z pohľadu dejín to znamená, že cirkev zvíťazí nad politickými hnutiami a nad ateizmom a podnikne aj krátky nájazd do tábora Božieho ľudu. Dnes môžeme potvrdiť, že cirkev, napriek opakovaným laickým útokom inšpirovaných marxizmom alebo aj iným útokom, vystupuje najmä v súčasnej dobe čoraz viac ako uznávaná inštitúcia. Vďaka úspešnej minulosti sa jej prosperita a predovšetkým politická zručnosť všeobecne uznáva. Od polovice 19. storočia, ktoré je v znamení toho, čo Daniel 8 nazýva „*čas konca*“, sa cirkev vyznačuje svojou úspešnosťou a dynamicky narastajúcou autoritou. Podľa Daniela toto víťazstvo cirkvi nie je ani úplné ani konečné. Proroctvo svojím symbolickým jazykom naznačuje odpor Juhu a jeho posúvanie na Sever. Edóm, Moáb a Ammón unikajú nadvláde Severu. Na scéne dejín môžeme pozorovať, že humanistické a ateistické prúdy, ktoré cirkev napádala, neustúpili.

Naopak, upevňuje sa laická sila. Obraz Francúzska, najstaršej dcéry cirkvi, je v tomto zmysle príznačný. Kým 85% Francúzov je pokrstených v katolíckej cirkvi, len menej ako 20% z nich podľa svojej viery aj žije. Pri príležitosti svojej návštevy vo Francúzsku v máji r. 1980 sa Ján Pavol II. tohto problému nezabudol dotknúť otázkou, ktorou sa obracal na pol milióna katolíkov, ktorí ho prišli pozdraviť na letisko v Bourget: „Francúzsko, najstaršia dcéra cirkvi, či si verná svojmu krstnému sľubu?“ Táto otázka, ktorá sa neskôr zjavila v záhlaví episkopálneho časopisu, veľmi dobre vystihuje to, čo cirkev stále trápi.

2. Danielovo proroctvo mieri svojim pohľadom ešte ďalej a zdá sa, že preniká až za našu prítomnosť. Nastupuje druhá výprava. Kráľ Severu postupuje až do južných končín. Pohyb Sever – Juh je aj tu naznačený zmienkou o troch krajinách, ktorými prechádzame: Egypt, Líbya a Etiópia. Na tomto mieste ho zastihne chýr prichádzajúci zo severovýchodu, teda od Palestíny, a núti ho pokračovať týmto smerom. Je zlostný a jeho zámery sú jasné: „*zahľadiť a zničiť*“ (v. 44). Predtým, zaujatý silami Juhu, nedokázal svoje zámery uskutočniť. Teraz ho už však nik neudrží. Už nie je sám a tí, čo až doposiaľ nad ním víťazili, ho teraz nasledujú (v. 43). Po prvýkrát sa Sever a Juh stávajú spojencami. Národy Juhu (Líbya, Etiópia a Egypt, v. 43) uznávajú Sever ako svojho vodcu a nasledujú ho aj do posledného útoku proti „*vrchu krásy svätosti*“. Tábor je rozložený „*medzi morom a svätým vrchom nádhery*“ (v. 45), teda Stredozemným morom a miestom, kde stojí Boží chrám. V tomto biblickom jazyku „*vrch krásy svätosti*“ predstavuje miesto, kde je postavený chrám, a označuje teda samotný chrám.

Moc chrámu robí túto krajinu svätou a „*Krásnou zemou*“. Keď Izraelita spomína toto miesto, stáva sa básnikom. Dôvodom pohnutia je, že v tomto priestore, ktorý vidí a ktorého sa dotýka, vidí priestor, kde sa rozprestiera nebo. Tento výklad vychádza predovšetkým zo 48. žalmu, kde „*vrch svätosti*“, Sion, je umiestnený na „*severnom výbežku*“ (v. 3), čo je slovné spojenie označujúce najvyššie nebeské výšiny, kde prebýva Boh (pozri Iz 14,13). Vyplýva to aj zo Šalamúnovej modlitby pri posvätení chrámu: „*Nech sú Tvoje oči upreté v noci i vo dne na tento dom, na toto miesto, o ktorom si povedal: Tu bude moje meno. Vyslyš modlitbu, ktorú sa Tvoj*

služobník modlí na tomto mieste. Počuj úpenlivú prosbu svojho služobníka a svojho izraelského ľudu, keď sa budú modliť na tomto mieste; vyslyš z miesta svojho prebývania na nebesiach; a keď vyslyšíš, odpusť!“ (1 Kráľ 8,29.30).

Výraz „*vrch krásy svätosti*“ u Daniela 11,45 teda označuje nebeský priestor, kde prebýva Boh. Proroctvo z 2. kap. hovorí rovnakou rečou. Podľa obidvoch kapitol sa v čase konca zjednotia všetci pozemskí kráľi, aby zaútočili na Boží vrch. V 2. kap. vrch predstavuje nebeské kráľovstvo Boha, ktorý príde (2,35.44.45). Rovnaké spojenie nájdeme v Zjavení 16. kapitole, v známom proroctve o Harmagedone. Aj tu je znamením času konca zjednotenie „*kráľov celej zeme*“ s cieľom zničiť Božie kráľovstvo (Zj 16,14.15).

Aj tu sa spomína stále tá istá krajina a vrch. Výraz „Harmagedon“ je hebrejský prepis slova *Har-moedh* (vrch zhromaždenia), ktoré označuje Sion, nebeský Boží trón (Iz 14,13).

Harmagedon v knihe Zjavenie, ako aj vrch v knihe Daniel, netreba chápať len ako významné geografické miesta, ale skôr ako narážku na kozmický rozmer duchovného boja, ktorý zamestnáva všetky sily zdola. U Daniela 2 a v Zjavení 15 „*všetci kráľi zeme*“, a u Daniela 11 Sever a Juh, teda všetky sily zdola, sa po prvýkrát zjednocujú v spoločnom boji. Ide o duchovný boj, týkajúci sa Božieho trónu a Božieho kráľovstva, proti ktorému sa všetky tieto sily postavia.

To všetko sa nám zdá príliš vzdialené. Akoby sa Danielovo proroctvo netýkalo našich starostí a našich dejín. A predsa, jednoduchý pohľad na vrenie, ktoré hýbe svetom v týchto posledných dňoch, dáva za pravdu proroctvu. Posúďte sami:

– Už sa neverí v Božie kráľovstvo. Jeho očakávanie, ktoré bolo kedysi prijímané ako motor kresťanstva a ktoré žilo v srdciach kresťanov, sa dnes prirovnáva k naivným a už prekonaným mýtom. V tomto sa kresťanská cirkev zaradila k materialistickým a humanistickým ideológiám. Kresťanstvo sa namiesto toho, aby očakávalo iný domov, stalo výzvou k výstavbe pozemského príbytku. Náboženský ideál sa dnes zameriava na budovanie kráľovstva na zemi. Existencialistickí filozofi znova kladú dôraz na ľudské dielo, a to samozrejme, v mene najvznešenejších ideálov. Dovoľávame sa spravodlivosti, lásky a šťastia človeka. Boh však

chýba. Nebo je prázdne. Je tým poznačené katolícke aj protestantské kresťanstvo. Táto teológia oslobodenia ovplyvňuje politických kňazov a kazateľov krajín tretieho sveta. Je to sen Teilharda de Chardin, ktorý sľubuje „nový spievajúci deň“. Je to dialektika Bultmanna, ktorý smeruje očakávanie kráľovstva k jednoduchej skúsenosti ľudskej existencie a takto vymazáva Boha z dejín. O Božom kráľovstve sa už nehovorí ako o skutočnej a objektívnej pravde, ale tento výraz bol šikovne nahradený elegantnými výrazmi, ako je láska, spravodlivosť či pokrok. Viera je takto stráviteľnejšia. Cirkev nikdy predtým nebola tak veľmi zapletená do politiky. Cirkev sa stala politickou mocou, s ktorou treba rátať. Rovnaké zmýšľanie vidíme aj v moslimských krajinách, kde sa robí všetko pre nastolenie islamskej vlády. Iránska politika je vzorom nielen pre Alžírsko. Zjednocovacie hnutia sa vzťahujú všade: v Maroku, Tunise, Iraku, Libanone, Saudskej Arábii, Turecku, Egypte. Byť mohamedánom dnes znamená predovšetkým snahu o politickú moc a o vlastníctvo pôdy.

Samotný Izrael sa dopustil rovnakej chyby. Náboženská strana je v Izraeli všemocná. To však dráždi mladých ateistických sabrov, ktorí sú v prevahe. Celá izraelská politika však aj tak závisí od náboženstva.

Rovnaká pesnička zaznieva aj v hnutí „New Age“. Človek je vyvyšovaný ako boh, ktorý len nevie o svojej božskosti. „Budete ako bohovia“ – prastaré pokušenie, ktoré zvädza na prvých stránkach Biblie, sa znova šepká do uší očareným veriacim, ktorých stále pribúda. Ako mohutná vlna strháva so sebou blúdiacich zo všetkých brehov, túžiacich po exotickom náboženstve.

Rímskokatolícka cirkev, ktorú rozpoznávame v dejinách ako malý roh predpovedaný Danielom, nie je jediná inštitúcia, ktorá podľahla poetickému pokušeniu. V tábore kráľa Severu sú zahrnuté všetky náboženské smery, ktoré pod zámienkou plnenia Božej vôle vykonávajú politickú moc a obraňujú ustanovenia zdola, zabúdajúc pritom na kráľovstvo zhora. V skutočnosti na celé toto zmýšľanie ukazuje prorokovo obvinenie.

Na druhej strane politické udalosti pred našimi očami naplňajú so zvláštnou a nečakanou presnosťou predpovede biblického videnia. Počujeme hovoriť o „novom svetovom poriadku“. Po prvýkrát sa najvyšší predstavitelia krajín odvažujú myslieť na jednotnú vládu

všetkých mocí. Pred pár rokmi si ešte nikto nevedel predstaviť také prevratné zmeny. Zrazu sa všetko odohralo tak rýchlo. Predtým bol tzv. východný blok oddelený od Západu a kresťanská ideológia tak vychvaľovaná Západom stála proti marxistickej ideológii krajín východnej Európy. Opona zrazu padla. Už je len jeden tábor. Aby sa starý babylonský sen stal skutočnosťou, aby sa napokon dosiahla jednota, je potrebné už iba nájsť vodcu, ktorého by všetci prijali a ktorý by bol nezávislý od vodcov veľkých národov, považovaných za príliš podozrivých. Niektorí ho už našli. Podľa jezuitu Malachi Martina iba pápež bude schopný zjednotiť vieru a presvedčenie budovateľov jednoty. Tento hlas autority, ktorý hovoril vo Vatikáne, nie je jediný. Nachádza odozvu u politických vodcov, ktorí sa starajú o nastolenie tejto stále vplyvnejšej moci. Nachádza oporu v mohutnom jasaní davov, ktoré sa ozývajú zo všetkých kontinentov, odšadiaľ, kam sa po prvýkrát pápež osobne dostavil v celej svojej sláve. Po prvýkrát je pápež uznávaný tak na Východe, ako aj na Západe. Po prvýkrát mu všetci dôverujú po prvýkrát ho všetci obdivujú. Všetci, vrátane náboženských hnutí pochádzajúcich z iných koreňov, pod podmienkou, že budú s rovnakým zápalom mávať babylonskou vlajkou. Kto chce nájsť dôvod na odmietnutie biblických právd, na ktoré sa odvolávame, ten si to odôvodní tým, že nám spoločne ide o šťastie ľudstva.

Bitka, ktorú vidí biblický prorok, sa teda netýka len moderného Izraela, aspoň nie priamo. Napokon, chrám, ktorý je tu hlavným bodom, už neexistuje.

Scenár, ktorý sa naplňuje na súčasnej scéne, stále viac potvrdzuje hodnovernosť a prijateľnosť videnia z 11. kapitoly knihy Daniel. Nový spoločenský poriadok, zjednotenie všetkých mocí pod rovnakú morálnu a politickú autoritu, to všetko predpokladá mier, ktorý zatiaľ dosiahnutý nebol. Je tu veľké pokušenie, že podľahneme vidine jeho úspechu ako dôkazu jeho pravosti. Vyznieva to z Danielovho proroctva 8. kap.: *„Pre jeho rozum bude sa mu dariť lesť v jeho ruke a zveľebí sa vo svojom srdci, a že bude ubezpečený v pokoji, zahubí mnohých.“* (Dan 8,25).

Takýto pokoj nejedného zabezpečí a zvedie. Ale pozor, hovorí apoštol Pavel: *„Keď budú hovoriť: Je pokoj a istota!, vtedy ich znenazdania prikvačí záhuba ako pôrodné bolesti tehotnú ženu a neuniknú.“* (1 Tes 5,3). Pokoj, ktorý sa sľubuje v mene všetkých hodnôt a všetkých

ideálov, je podozrivý. Je predzvesťou nepokoja, znakom konca. Je to predovšetkým príznak zanieteného budovania príbytku šťastia na tejto zemi. Je len samozrejmé, že svedkovia pravého príbytku sa v tomto ľudskom diele stávajú nepohodlnými rušiteľmi, ktorých treba v štátnom záujme za každú cenu vylúčiť. Vždy, keď sa štát zjednotil s cirkvou, nasledovalo obdobie intolerancie. Tentoraz intolerancia dosiahne nebyvalé rozmery, lebo po prvýkrát nebude ohraničená. Nebude už nijaké útočiskové mesto, nijaké neutrálne územie. Po prvýkrát bude totiž všetko podriadené kontrole jednej moci. Za týchto okolností môže byť spása očakávaná len zhora. Kapitola sa končí riešením, ktoré je len logickým následkom. „*Dokoná však, a nikto mu nepomôže.*“ (v. 45) – týmto spôsobom prorok naznačuje zásah inej ako ľudskej moci, a to nás oprávňuje k zmysluplnému očakávaniu.

Otázky:

1. Čo hovorí táto kapitola o Bohu, jeho charaktere a jeho záujme o ľudstvo?
2. Čo hovorí táto kapitola o dobe konca a vývoji dejín pred koncom?
3. Čo hovorí táto kapitola o úspešnom kresťanskom živote? Ako môže pomôcť ľuďom riešiť ich životne problémy?